

Millî Romantik Tarih Dönüşürümü: *Kilit*

Ülkü ELİUZ*

ÖZ

Malazgirt Zaferi'nin 900. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınan M. Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* adlı romanı, milli romantik bir duyarlılıkla tarihi geçmişini hal'e taşır ve şimdi'de yeniden yorumlar. Anadolu'nun vatanlaşmasında bir dönüm noktası olan Malazgirt Zaferi, Türk varlığının Anadolu'da tutunmasında kilit bir konum üstlenir. Yazar, bu önemli kuruluş ve toprağa kök salma dönemine ait mitik enerjiyi günümüze taşıyarak bir misyon aşılması yapmak ister. Alparslan, kolektif bilincin geleceğe yönelik yüce ideallerini taşıyan bir arketip olarak karşımıza çıkar.

Kilit adlı romanda yazar, tarihsel olanı edebi metne dönüştürürken, sloganik söyleme düşmeden yüksek bir anlatı düzeyi yakalar. Tebliğde, "Kilit"teki milli romantik tarih dönüşürümünün, roman kuramı açısından çözümlemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Necati Sepetçioğlu, kilit, milli romantizm, Anadolu, vatanlaşma, tarihsel roman, devlet.

ABSTRACT

Kilit: A National Romantic Historical Transformation

Mustafa Necati Sepetçioğlu's novel, called *Kilit* was written due to the Malazgirt Victory's 900th anniversary. Carrying the past to the present, the novel comments on history with a romantic sensitivity. The Malazgirt Victory is a turning point for Anatolia's nationality, undertakes an important role for Turks' existence in Anatolia. The writer wants to make mission transfer by carrying mythic energy to modern day which is related to this important foundation period. Alpaslan turns up as an archetype who has sovereign ideas which are for the future collective consciousness.

In the novel called *Kilit* when writer turns the historical one into the literary text, he catches a high-ranking explanation before falling into a sloganistic interpretation. In declaration, the analysis of national romantic historical transformation will be made in accordance with novel theory.

Key Words: Mustafa Necati Sepetçioğlu, lock, national romanticism, Anatolia, civilization, historical novel, nation.

---

* Dr., Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Elazığ,
e-posta: ueliuz@firat.edu.tr - ulku.eliuz@mynet.com

Giriş: Dede Korkut Çizgisinde Bir Yazar ve Eseri

Bireyin ve milletin kendi mitini oluşturma süreci olan tarih, roman türünde kaynak olarak kullanılınca, bireye ve millete ait özerkleşme, özgünleşme ve bütünleşme aşamalarını belirginleştirir. Bu bağlamda tarihi roman, soylu amaç ve istekleri, yüksek idealist normları ve benimsemiş kıymet hükümlerini içselleştirir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit*¹ adlı romanında, tarihi yapan bütün kanallar, mitoloji ve erdem karışımı ile edebi metin evreninde yeniden kurgulanır; zira, 'tarihi roman, tarihin yeniden yansıması değildir. Geçmiş fiyosyon bakımından yeniden yorumlamadır' (Çelik 2007: 120). Tarihi geçmiş şimdî'ye taşıyan ve şimdî'de yeniden yorumlayan bir milli romantik olarak yazar, Türk varlığının Anadolu coğrafyasındaki tarihsel varoluş serüvenini anlatır: "Geçmiş beyin ve kalp diyaloguyla yönelen milli romantik, 'yaşanmış'ın, 'olmuş'un veya tarihsel'in üstündeki teferruatı atarak bizi tarihsel tin'le yüzleştirir" (Korkmaz 1999: 249). Böylece, Türk toplumunun yaşam normlarını koruyan ve bize ulaştıran milli kimlik belgelerimizden birini oluşturur.

Tarih ve romanın "çift sesli söylemi" (Aktulum 2000: 33) içerisinde, Anadolu'nun vatanlaştırılması, romanın ana matrisidir. Tarih söyleminden roman metni söylemine doğru anlamsal ve içeriksel bir dönüşümün gerçekleştirildiği eserde, "spekülatif tarih felsefesi" (Uçar 1994: 27) ile örtüşen milli romantik tarih dönüştürümü yapılır: "Tarihi roman, milliyetçiliğin, milli devlet ve milli beka fikrinin kuvvetlendiği, düşman güçlerinin hissedildiği devirlerin ürünleridir. Tarih romanının idealist felsefe ve romantizm ile olan bağı ortadadır" (Tural 1982: 228). Tanrısal bakış açısı ve anlatıcı ile kurgulanan eser aracılığıyla "geçmişten geleceğe doğru giden kesintisiz bir yaratma akışında" (Nietzsche 1998: 49) tarih bilinci oluşturma amacına da hizmet edilir.

Kilit romanı, Türk- İslam ruhunun oluşum öyküsünün simgesel düzeyde değerler dizgesi ile aktarıldığı bir edebi metindir. Tarihi değerlerden yeni bir insan tipi için ipuçları arayan yazar, "hür ben'in kendisini ifade edeceği bir üst kurumun hür 'milli ben'lik" (Kolcu 1997: 17) olduğunun farkındadır. Zamanı aşan boyutuyla eser, destan kültürü ve tarih gerçeğinin romanın sonsuzluğunda sentezlenmesidir.

1. Kolektif Bilincin Yüzü/ Ülkücü Bir Tip: Alpaslan

Kişiliği ve davranışları ile boyutlu bir "ülkücü tip" (Eliuz 1999: 141) olduğunu kanıtlayan Alpaslan, bir ülkünün peşinde sorumluluklarını yerine getirme-

1 Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Kilit*, İrfan Yayınları, İstanbul 2005.

ye çalışır. Milletinin varlığı, onun benliğinin üstündedir ve onun yaşantısı, milleti adınadır. O, “yaşam alanında durağan değil, boyuna değişen, kendi kendini aşan, doğanın yaratıcı erkini özünde yoğunlaştırarak biçimlendiren, yaratıcı bir eyleme dönüştüren” (Nietzsche 1998: 50) bir tiptir. Kahramanca bir yaşayışın ve topluma mal edilmiş bir mücadelenin kişisi olarak, erdem, sağduyu ve hüner sahibidir. İnanç, değerler bütünü, bilgi birikimi ve kendine güven ile sentezlenmiş bir iç yapısı vardır.

Alpaslan, doğasında doğuştan itibaren gelişen ve etken olan “*güç dürtüsü*” (Marcuse 1990:40)nü akıl, maneviyat, ululuk nitelikleri ile bütünleyerek yüce birey arketipinden rol ödünçlemesi yapar. O, sadece fiziksel güç gerektiren başarıları ile değil, psikolojik zaferleri ile de dikkate değerdir. Toplumsal ve millî açıdan taşıdığı sorumluluğun farkındadır ve bunları aşabilmek için bilinç, bilinçaltı ve bilinçdışı içerikleri düzenler. İçinden çıktığı toplumun tam bir aynası olan Alpaslan, üst ben/iç akıl/öz ben olan Sarı Hocanın aklın ötesindeki davranış biçimlerini, üstün bilgeliğini, kişiliğinde özümser: “Alpaslan gibi bir cihan yetiştiriyor. (..) Sarı Hocayı bilen Alpaslanımıza varır. Bu öyle bir iştir ki ötesi Tanrı yazgısıdır. (..) Sarı Hocamız aklımızdı; Alpaslan’a verdi.. Alpaslan’da akıl, yiğitlikle birleşti” (*Kilit*, s.213).

Alpaslan, geçmişle yani Sarı Hocayla kurduğu bağ sayesinde varlığını yenileme ve yeniden canlandırma olanağı bulur. O, “her zaman kolayca alt edilmeyen bir dizi değişik engelle karşılaşmak ve onları aşmak zorunda (olduğu) yorucu yolculuğunda” (Campbell 2000: 118) “ruh, beden; insan, tabiat; geçmiş ve hal arasında mucizevi bir köprü” (Kantarcioglu 1981: 7) kurarak benliğini bütünler ve kendini aşma gayreti içerisinde mücadelesine devam eder: “Herhangi bir ideolojiye angaje olmuş tarihsel romanlarda karakterden çok tip söz konusudur. (..) Bu tipler, gerçek bir kahramandır ve karşılına çıkan güçlüklerin üstesinden gelmeyi başarırlar” (Göğebakan 2004: 48). Göçebe toplumun zorunluluğu olan fiziksel gücüne, soylu rehberi Sarı Hocanın akıl, sezgi, iman ve milliyetçilik yönlerini de ekler. Böylece, hem maddi hem de manevi anlamda tamlığa ulaşır; varlık alanını derinleştirir.

Oldukça dinamik ve azimli olan başkişinin savaşı, Ziya Gökalp’in “vatanı ahlak” (Ziya Gökalp:142) olarak ifade ettiği Türk vatanının genişlemesini, ebedileşmesini kendi bireysel faydasından önce görme ve üstün tutma yönünde şekillenir: “Ben Selçuklu’nun başında olsaydım Selçuklu’ya baskın yapamazlardı” (*Kilit*, s.61). O, yaşamının yeni bir yöne doğru aktığının farkındadır ve “kendi varlığın yenileme” (Eliade 1993: 78) isteğini, milletinin geleceğini belirleme ayrıcalığı ile bütünlemeyi başarır. Olması gerek sesine duyarlı olan ve bu sesin beklentilerini eyleme dönüştüren Alpaslan’ın yeniden doğuş yeri, mitin yetkili elçisi Sarı Hocanın kucagıdır:

“Sarı Hoca yamçısıyla, yavrusuna kol kanat geren bir kartala benzediğini hissetti. Yamçısı kocaman gökyüzünün iki yanından açılmış kocaman birer kanat gibi bütün kötülüklerden ve uğursuzluklardan korumak istercesine Alpaslan’ı örtüyordu. Her şeyden; geceden, ayazdan, kasım sonunun ayaza bulanmış alacalı ay ışığından, kurttan ve kuştan, görünenden hem de görünmeyenden korumak istiyordu.(..)

Büyüsen beni dinlemezsin.

Niye? Tuğrul Bey amcamla Çağrı Bey babam dinlemiyorlar mı?

Alpaslan söylediği sözün ne demeğe geldiğini bilerek mi konuştu yoksa?.. Söylediği sözün ne demeğe geldiğini bilmeden konuştuysa?.. Sarı Hoca, gökyüzünün her iki yanına doğru açılmış kartalın kanatlarının daha da büyüüp açıldığını hissetti; daha da; dahadan da daha da.. Kocaman kartal kanatları sanki Sarı Hocanın omuz başlarında birleşiyordu; kartal kanatlarını kımıldatan güç kucağında idi.” (Kilit, s.90).

Verilmiş değil yaşanmış tarihe telmih yapılan eserde, öykü zamanı Alpaslan’ın dokuz yaşında olduğu zamanda başlar; 26 Ağustos 1071’de sona erer. Alpaslan’ın 20 yaşında olduğu döneme kadarki bu 11 yıllık süre, Alpaslan’ın ve Selçuklu’nun zamanın rahminde yeniden doğmasına olanak tanır. Mükemmel, özgül olmayan ve evrensel olarak yeniden doğan Alpaslan, artık toplumsal açıdan sorumluluk taşıyan ve kültürel olarak da bilinçlenmiş bir kişidir. Bu bağlamda, zaman kendi oluşu/millet oluşu kuran, geliştiren, yaşatan işleviyle tinsel boyuta sahiptir.

Yitimleri yazgı kabul etmeyen, başkaldıran ruhların temsilcisi Alpaslan’ın kendi oluş atılımları, Türk tarihi ve Anadolu’da Türk kimliği ile örtüşerek destanlaşır. O, vatan sevgisi, haysiyet, bağımsızlık gibi kutsal değerlere sahip Türk insanının düşünselden eylemsele dönüşen şahlanışını ruhunda hisseden bir karakter olarak kurgusal dünyada yeni’den varlık bulur.

2. Birleştirici İmge: Kilit

Başkişinin erginlenmesinde ve yeni kapılar açmanın cesaretine sahip olmasında kilit imgesi, içeriksel düzlemde tarihi ve mitolojik kültür kodlarının taşıyıcısıdır. Kilit, milli ben’i yakalama aşamasındaki başkişiye “kendi ben’ini yapan değerlerin farklılığını anlama” (Aktaş 1996-1: 104) ve “bizi biz kılan değerler bütününe yorumlama” (Aktaş 1996-2: 34) yönünde katkıda bulunur.

“Anahtar yardımıyla çalışan kapatma aleti” (Banguoğlu 1999: 244) olan kilit, sadece bir nesne; kilitli olan da herhangi bir mekan değildir. Kilit, “kendi imgesini açığa vurma” (Kundera 1989: 31) gayreti içerisindeki kahramanın mücadelesindeki engeldir. Bireyleşme süreci içerisindeki başkişi ve diğer ülkücü tiplerin bu engeli aşması ve kilidin ötesindeki dünyaya ulaşması zorunludur. Yiğitlik yani maddi/ fiziksel güç, akıl ve inanç yani manevi güç birlikteliği ile bu engel aşılabilir.

Kilit ya da kilitli olan, Türk mitlerinin kutlu mekanı Anadolu; anahtar ise, "Türk milletine yepyeni bir istikbal hazırla(yan)" (Kürkçüoğlu 2002: 701) Malazgirt Zaferi'dir: "1071 Zaferi, Türklerin milli benliklerini muhafaza etmek şartıyla medeniyet değiştirmesinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Malazgirt Savaşı ile Türkler bozkır medeniyetinden, Akdeniz medeniyetine geçmişlerdir. Malazgirt Savaşı, milletimize Anadolu adlı kutlu bir vatan kazandırmıştır" (Kürkçüoğlu 2002: 701). Ancak yaşandığında varlık bulan/varlık kazanan zaman fenomeni, yaşam ile iç içedir; yaşam ve zaman yan yana ilerler. Yaşam zamanla mümkündür; zamanın kendisidir. Malazgirt, Türk milleti için çetin ve engellenemez mücadelelerin olduğu bir dönüm noktası olarak yaşamın içine siner. Türk ulusunun toplumsal bilinçaltına ait değerlerin kişileştiği Alpaslan döneminde hız kazanan kilidi açma çabaları, Malazgirt eşiğinden geçişle yönünü bulur; bu kutlu varoluş mücadelesi, İstanbul'un fethine kadar devam edecektir.

Kilit ismi, Anadolu'nun kilitlenen kapılarının açılış serüvenini imlemektedir. Selçuklu'nun dayanağı, güvencesi, devamlılığı ve umudu olan Alpaslan, eserde alp tipinin temsilcilerinden Sav-Tekin'in hediyesi ve daha sonra da "ulu kişi kültü" (Korkmaz 1989: 32)nün temsilcisi Sarı Hocanın emaneti olan Bizans kilidinin açılması ile kendi sorumlulukları arasındaki özsel bağı kavrar. Sarı Hoca, başkişiyeye kilit imgesinin değerler dizgesini duyumsatır:

"Her kilidin açılması gerekir ki, o kilidin kilitlediği yere giresin de oturacaksın otursun; yurt yapacaksın yurt yapasın... bunun için de ne gerek? Anahtar gerek... kilit paslıysa yağlamak gerek... daha daha?... orasını burasını kurcalamak, sağını solunu yoklamak, sıkıysa gevşetmek, gevşekse sıkıştırmak gerek. Ama bu her kilit için böyle mi gerek; Hayır! Kilidine göre, kilidin icabatına göre... onu artık ehli her kimse o anlar. (...) Kilit niye açılmadı? Açılmaz tabii... Hani besmelesi bunun? Besmele niye gelmez aklına. Sav-Tekinim yiğitliğine güvenir! (...) Yiğitliği yetmez aklına da güvensin diyoruz, amma besmeleyi de unutmasın diyoruz, besmelesiz başlamasın... Odunun bile neyi var? Özü var. Öyleyse? Hadi al bakalım şimdi řu kilidi; al da, o yiğitliğin, o aklın besmeleyle cilalansın, hep beraber bir besmele çekelim, görelim ne olacak?" (*Kilit*, s.16).

Millî kültür kodlarının yaşatıcı ve ayırt edici niteliklerinin dile getirildiği bu ifadeler, ülkücü tipin sahip olması gerek vasıfları vurgular. Sarı Hoca, ülkücü tipin kendiliğini gerçekleştirmesinin bu sentez ile mümkün olduğuna dikkat çeker.

Kapıların kilitli olmasının ya da kilidin varlığının önemi yoktur. Anahtar kilitte ve kilidi açacak olandadır (Eroğlu 1997: 66) ki, bu da ancak kendi oluşu gerçekleştirmeye bağlıdır: "Her kilit açılır hay oğullarım yeter ki anahtarını bilmeli" (*Kilit*, s.118). Türklerin yurt edinme politikasını açar nitelikteki kilidi

ve kilidin anlam dizgesini çözmek anahtarı bulmak; anahtar olabilmek demektir. Toprağı vatanlaştırmamanın 'kilidi açmak'; bu amaçla yapılan mücadelenin de 'anahtarı bilmek' oluşu, bireyi ve milletin kendini tamamladığının ifadesidir. Bu kutlu ve zorlu yolculuğun her aşaması, hayati önem taşıyor ve hedefe yaklaşıyor:

"O gece Alpaslan düşünde kocaman bir kilit gördü ve bir sürü anahtar. Birbirlerine benzeyen, birbirlerinin eşi; birbirine gümüşten, altından, ipekten ipliklerle bağlanmış yüzlerce, binlerce, on binlerce anahtar gördü. Anahtarlar, anahtarlar, anahtarlar... dizi dizi anahtarlar gördü Alpaslan. Ve kocaman, hiç açılmamış kocaman bir kilit gördü." (*Kilit*, s.120).

Rüya, varlığın sürdüğünün işaretidir. İnsan rüya ile, dünyada beş duyunun ötesine geçebilir ve dünyayı algılayarak yaşamın büyüğünden kopmaz. Alpaslan'ın rüyası, "içgüdüsel bir mesaj" (Campbell, 1994: 673) niteliğindedir. "Yorucu yolculuğa" (Campbell, 2000: 118) ait ipuçları taşıyan, bu rüya başkişiye yapması gerekenleri ileten bir haberci konumundadır:

"Çok az uyuyordu; uyuyabildiği zamanlarda bir çöl beyazlığında düşler başlıyordu; dört naldan daha süratli koşan bir at hızıyla uzaktan yaklaşıyordu, yaklaştıkça büyüyordu, büyüdükçe Alpaslan'a çarpıp devrilecekmış gibi baş döndürüyordu. Ama bir yerde, tam Alpaslan'ın gözlerinin önünde birden duruyor, çöl beyazlığının orta yerinde kapkara, kocaman asılıp kalıyordu. Kilitti.

Öylece duruyordu. Sonra çöl beyazlığı göz kamaştırıcı bir parlaklıkta içinde tutuşuyordu. Kilit kıpırdanıyordu. Açılır gibi.

Alpaslan kilit açılmadan uyanıyordu. Düşünüyordu; uyuyamıyordu" (*Kilit*, s.256-257).

Psikolojik olarak sağlıklı ruh hallerinin, insani yönelimlerini sürdüren, varolma mücadelesi veren insanların yaşam belirtisi olan rüyalar, "kendi kendimize gönderdiğimiz mesaj" (Fromm 1995: 25)lardır. Kolektif bilincin geleceğe yönelik yüce ideallerini taşıyan bir arketip olan Alpaslan, bu rüyanın mesajını çözdüğünde, kaostan kosmosa ulaşabileceğini hisseder. O, yaşadığı karışıklığın, çözümsüzlüğün çözümünü rüyası aracılığıyla bulmaya çalışır. Alpaslan benliğinde, kolektif bilincin geleceğe yönelik ideallerini taşıyan Yüce Birey arketipini özümser. Kilit imgesinin anlam dizgesini açılmanın, kesin zaferler için çıkılan gizemli macerasındaki önemini duyumsar.

Kilit ve kilidin açılması, Selçuklunun Bizans'ı aşarak Anadolu'ya egemen olması demektir. Orta Asya'da başlayan Türklük serüveninin Anadolu'da süreklilik kazanması sorumluluğunu yüklenen başkişi, hem kendi ben'inden hem de milletin kendisinden beklediği bu kutlu görevi, yerine getirmekle yükümlüdür:

"Bu kilit bil ki burada, bu Dandanakan'da bil ki yarım açıldı. Al artık. Yarısını nerde açarsın orasını sen bil gayri... (..) Oğuzlu'yu denize ulaştır

derim... Oğuzlu'nun göğsü bağı açık olmalı. Oğuzlu göğsü bağı açık düşünmeli derim... Ne demeğe gelir ? (..) Deniz sonsuzdur. Buraları gibi kapalı kutu değildir. Kapalı kutuda boğma Selçuklu'yu... Kapalı kutuda ne yetiştir ki... Üstüne kilidi vurdun mu hapissin. Denize kilit vur bakalım hadi... göğe kilit vur... (..) Bu kilidi unutma. Sıkıldığın zaman bak... Ne dediysem onu okursun... (..) Bir tek şey istedim Alpaslanım; Sarı Hocanın bir tek dileği oldu ömründe. Senin, Selçuklu'yu denize ulaştırdığını görmek... Selçuklu'ya bin yıl, on bin yıl kalacağı bir yurt verdiğini görmek. (..) Selçuklular... mahşere kadar Alpaslanım... deniz kıyısında... denizlerin ötesinde... gökyüzünde bile var..." (*Kilit*, s.174-175)

"İlk eşiğin aşılması" (Campbell 2000: 94) olan Dandanakan Zaferi ile Türklerin Anadolu'daki gücü ve varlığı artmaya başlar. Bireyin ve milletin hayatında eşik olarak adlandırılan aşamalar daima vardır ve karşısına çıkmaktadır. Bu aşamalar, atlatıldıkça hem birey hem de millet olgunlaşır ve kendini kanıtlar. Bir dönüm noktası olarak kabul edilen eşik, romandaki kilit ile eşdeğer durumdadır. Eşiğin atlanması ile kazanılan erginleşme ve zafer, kilidin açılması ile aynı sonucu doğurmaktadır. Sarı Hocanın vasiyeti ve son emaneti olan kilit imgesi, tarih karakterinden roman tipine dönüşen başkişinin sahip olduğu milli şuuru, benliği ile bütünleyip gerçekleştirmesine olanak verir. Belirlenen belli bir hedefe doğru çıkılan bu yolculukta, kilit eşik konumundadır. Kilidi açacak anahtarı belirlemek, anahtarı bulmak, anahtar olmak eşiğin aşılması anlamına gelmektedir. Bir şifre konumunda olan kilidin açılması, özgürlüğe de pencere açılmasıdır.

3. Yeniden Varoluşun Mekanı: Anadolu

Mekan, zaman ve hareket ile sınırları belirlenen, içinde insanların değer sistemlerinin ve sosyal yapının şekillendiği bir mekanizmadır. Bireyin kişiliğinin oluşumu, mekanın sunduğu toplumsal karaktere bağlıdır. Millet yüksek bir cevherdir. Vatan ise, milletin varlığına "cevher birliği" (Kaplan 1985:41) ile bağlı evrensel bir unsurdur. Toprağı vatan yapan millet fertlerinin ona verdiği değer ve onun uğrunda verilen mücadelelerdir.

"Odaklanma bilincimize seslenen" (Bachelard 1996: 45) vatan, örtük anlamda kolektif oluşumun gerçekleştiği derin ve boyutlu çağrışımlar yüküdür. Alelaide bir toprak parçasını vatan kılan özellikler nelerdir? Özlenen, ulaşılmak istenen, aranan huzur/özgürlük ortamı olan vatan, milleti çözülmekten, dağılmaktan, anlamsızlaşmaktan, değersizleşmekten kurtaracak bir imge değer halindedir. Vatan, madde ve mananın toplamı olarak "anlam aktarıcı bir öge" (Korkmaz 2004: 68)dir. Ayrıcalıklı bir mekan halindeki vatan, hayallerin, düşlerin, ruhun barınağıdır. Bütün kutsal değerleri sınırlar ve bünyesinde bulundurur.

Vatan, yüce ve kutsal değerlerimizi koruyan, bizim biz olarak kalmamızı, bağımsız yaşamamızı sağlayan varolma teminatımızdır. Annemiz, yarımız, yarınımızdır. Vatan, Türk milleti için sadece bir fikir değil, bu fikrin yaşam bulduğu, gerçek olduğu bir varlık alanının simgesidir; bireyin “tarihsel dizge içinde kendini insan olarak kesinlediği, kimliğini onayladığı bir yerdir” (Korkmaz 2004: 68). Dinin, namusun, birliğin, ülkünün... anlamını bulduğu vatana sahip olmak, yaşamaktan daha önemlidir.

Mekan, insan varoluşunun en yakın tanığıdır: “Ontolojik anlamda mekan, insan varlığının evrendeki tutunma yeri, bir oluşlar/kılışlar diyarı ve nihayet insan başarılarının hem ürünü, hem de etkiyen nitelikli uygulama alanıdır” (Korkmaz 2007: 400). “Oturulan” yer/otağ, insan topluluğunun bizim’leştirerek kendiliğine dahil ettiği bir yaşam alanıdır: “Oturma işleviyle ilgili varlıklar ve imgelir (..) yumurta, yuva, ev, vatan, evren olarak sıralanır” (Bachelard 1996: 111). Öznelden evrensel doğru derinlik kazanan ‘oturma’ eylemi, fiziksel bir durumdan ziyade yaşanılan yeri barınak, korunak, dayanak ve kök salma mekanı olarak belirlemek demektir.

Eserde, Anadolu siyasi, sosyal ve mitik nitelikleri ile kutlu bir mekan halindedir. Çünkü “Türklüğün en öz ve köklü kültürü Anadolu’dadır. Anadolu, Türklüğün kaymak tabakasıdır. Yapıcı ve yıkıcı maya da, yine Anadolu’dadır” (Ögel 2001: 9). Devlet olma mücadelesi veren Selçuklular, eski yurtlarına bir daha dönmek üzere geldikleri bu mekana, Türk medeniyetini kurma idealini de taşırlar. Anadolu, Türk destanlarının mekanı olarak, Oğuz boylarının kahraman ve evliyalarının diyarıdır. Millet olma macerası, ancak kolektif ruh ile bir uyuma dönüştürülerek yaşanabilir. Türklük, varoluşunu sürdürmek arzusundadır. Türk cihan hakimiyeti mefkuresini Anadolu’daki coğrafyasına taşıyan Türkler, bireyin ve toplumun yeniden örgütlenme ve bilinçlenme sürecini de sistemleştirirler. Bizans sınırındaki bu toprakla egemen olmak arzusu, Selçukluların mekanı vatanlaştırma gayesi ile birleşir:

“Selçuklu konuşmamalı iş yapmalı; öyle her önüne gelenin sürüp alacağı yerleri değil dünya yıkılsa bile altında kalmayacak, el vurulup alınmayacak yerleri yurt edinmeli. (..) Türk boyları için ekile sürüle yorulmuş toprak olmuş; dölsüz toprak olmuş, aç toprak olmuş; bize sökülmemiş çayır lazım, biz sökmeliyiz; çayırın altındaki toprağı ilkin biz çıkarmalıyız ki gün ışığına, bizden başkasını yabancı bilsin.” (Kilit, s.70).

Yurt edinmek, mekan insan bütünlüğünün en kutlu buluşmasıdır. İnsanın üzerinde yaşadığı/yaşamak istediği toprağın havası, suyu, bitkisi ile iç içeleşmesidir. Anadolu mekanının ruhu, Türk ruhu ile yeni anlam dizgeleri kazanır. Türk kimliğinin tarihselliğini kutsayan bu mekan, milletin belleğine dönüşerek, geçmişten geleceğe doğru devamlılık kazanır. “Vatan sevgisinin, insan kimliğini kontrol altında tutan bir üst- benlik” (Göka 2001:133) olma-

sı, toprağı vatanlaştırma gayretinin de temel düşüncesidir: ‘Vatan, sınırları belirlenmiş bir mekan olarak bağı bulunulan en büyük grubu temsil etmesi bakımından önem kazanır. (..) eğer sınırlarımızı çizip ‘biz’ demezseniz, kendinizi tanıtacak ya da kolayca tanınmanızı sağlayacak bir kimliğiniz olmayacaktır’ (Göka 2001: 132). Toprağı kendileme eğimli, insanın kendini anlayabilmesi, tanıyabilmesi için zorunludur.

Sıradan bir toprak parçası olmaktan çıkarak ‘ortak bilinc(in)’ (Tural 1998: 11) simgesine dönüşen vatan, milletin varoluş serüveninin hedefidir. Yoğunlaşmış bir varlık olarak vatan, ‘odaklanma bilincimize’ (Bachelard 1996: 45) seslenir. Ait olma ve sahip olma duygularının kolektif bilinçaltında mekansal boyutu vatan/yurttur. İnsanın tarihselliğini somutlayan vatan, geçmiş, şimdi ve gelecektir. Sadece yaşanan şimdi’ye ait bir mekan değildir; geçmişte varlığımızı kökleyen geleceğe de uzanan kutlu bir değerdir.

Sonuç: Romanın Evreninde Aydınlanan Tarih

Mustafa Necati Sepetçioğlu, ‘Kilit’ romanında tarih metnindeki parçaları, bütün insani yönleriyle anlatırken ulusal kimlik tasarımı sağlayacak bir tarih bilinci konumlandırmaya çalışır. Böylece ‘tarihi kişileri metinleştir(me), kurmaca bir gerçekliğe dönüştür(me), kurmaca/ hayali kişileri de tarihselleştirme’ (Yalçın-Çelik 2005: 36) başarısı yakalar. Bu çabası, ‘geçmişin yorumu, günün algılanması ve gelecek beklentisi’ (Tekeli 1998: 23) olarak formüle edilebilecek bir misyonun sonucudur.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Türk milletini birbirine bağlayan zihni ve bedii faaliyetlerin, tarihi ve sosyal olayların çağdaş yorumcusu sıfatıyla Türk tarih şuuruna organik bir kimlik kazandırır; zira ‘tarih şuurunu sadece geçmişin geçmişliğini bilmek değil, onun halde var olduğunu anlamak’ (Kantarçioğlu 1987: 16) olduğunun farkındadır.

Topraktaki yaratma gücünün yeni ve daha güçlü bir varoluşa dönüşmesini anlatan Mustafa Necati Sepetçioğlu, eserlerinde birey-toprak-vatan kavramlarını, içsel bağdaşım ve etkileşim içinde bütünler. Edebi varlığın ve buyruk yaşamının ülküsel bir sembolü olarak metinleşen ‘Kilit’ romanı da, tarihi, mitolojik kodları ve Türk ruhunun haykırıları ile bütünlenerek şekillenir. Toprağın vatana dönüştürülmesi ve vatan edinilmesi sürecini anlatan roman, kilit imgesi üzerine kurulur. Bu imge, kendi içerisinde varolma, kendini kanıtlama, özgürlüğe kavuşma gibi milli ve manevi değerleri barındırır.

Millî kimliği ve milli ben’i yakalama endişesi taşıyan yazar, ‘Kilit’ romanında, sahip olduğu milliyetçi tarih görüşü ile hafızanın ayak seslerinde kendini ve milletini yeniden kurar. Eserde, ‘Türk ruhu’ ve ‘Türk insan tipi’ni duygusal ve kültürel olarak ‘BİZ’de buluşturur. Böylece, toprağa kök salma maceramıza ait mitik enerjiyi günümüze taşır.

Kaynaklar

- Aktaş, Şerif (1996-1), "Millî Romantik Duyuş Tarzı ve Türk Edebiyatı-II", *Türkiye Günlüğü*, S.39, Mart- Nisan, s.104-107.
- Aktaş, Şerif (1996-2), "Millî Romantik Duyuş Tarzı ve Türk Edebiyatı-III", *Türkiye Günlüğü*, S.40, Mayıs- Haziran, s.33-39.
- Aktulum, Kubilay (2000), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yay., İstanbul.
- Bachelard, Gaston (1996), *Mekanın Poetikası* (Çev. Aykut Derman), Kesit Yay., İstanbul.
- Banglıoğlu, Tahsin (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.
- Campbell, Joseph (1994), *Yaratıcı Mitoloji*, (Çev. Kudret Emiroğlu), İletişim Yay., Ankara.
- Campbell, Joseph (2000), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (Çev. Sabri Gürses), Kabalca Yay., İstanbul.
- Çelik, Yakup (2007), "Tarih Roman İlişkisi- Tarihi Romanda Kişiler", *Turcology in Turkey*, Szeged.
- Eliade Mircae (1993), *Mitlerin Özellikleri*, (Çev. Sema Fırat), İstanbul.
- Eliuz, Ülkü (1999), "Dede Korkut Hikayelerinde Tipler", *Uluslar Arası Dede Korkut Bilgi Şöleni*, 19-21 Ekim 1999- Ankara), Atatürk Kültür Merkezi yayınları, Ankara, s. 139-156.
- Eroğlu, Ebubekir (1997), *Kelimeler Çınladıkça*, İnsan Yay., İstanbul.
- Göğebakan, Turgut (2004), *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Yay., Ankara.
- Göka, Şenol (2001), *İnsan ve Mekan*, Pınar Yay., İstanbul.
- Kantarcıoğlu, Sevim (1981), *T.S. Eliot'un Şiirlerinde İnsanın Kendisini Gerçekleştirme Teması*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Kaplan, Mehmet (1985), *Şiir Tahlilleri-I*, Dergah Yay., İstanbul.
- Kolcu, Ali İhsan (1997), *Millî Romantizm Açısından Cengiz Aytmatov*, Ötügen Yay., İstanbul.
- Korkmaz, Ramazan (1989), "Fırat Havzası Folklorunda Hıdırellez Şenlikleri ve Bu Geleniğin Türk Dünyası İçindeki Yeri", *Türk Tarih Kurumu Dergisi*, S.48, Şubat, s.32-39.
- Korkmaz, Ramazan (1999), "Millî Romantik Duyuş Tarzı ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu", *Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu (24-27 Eylül 1998- Elazığ)*, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yayınları, Elazığ, s. 249-253.
- Korkmaz, Ramazan (2004), *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Türksoy Yay., Ankara.
- Korkmaz, Ramazan (2007), "Romanda Mekanın Poetiği", *Edebiyat ve Dil Yazıları (Mustafa İsen'e Armağan)*, Ankara, s.399-416.
- Kundera, Milan (1989), *Roman Sanatı*, (Çev. İsmail Yerguz), Afa Yay., İstanbul.
- Kürkçüoğlu, Erol (2002), "Başlangıcından Malazgirt Savaşı'na Kadar Selçuklu- Bizans Münasebetleri", *Türkler*, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s.694-704.
- Marcuse, Herbert (1990), *Tek Boyutlu İnsan*, (Çev. Aziz Yardımlı), İdea Yay., İstanbul.
- Nietzsche, Friedrich (1998), *Tarih Üzerine*, (Çev. Nejat Bozkurt), Say Yay., İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin (2001), *Türk Mitolojisi-I*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati (2005), *Kilit*, İrfan Yay., İstanbul.
- Tural, Sadık Kemal (1982), *Zamanın Elinden Tutmak*, Ötügen Yay., İstanbul.
- Tural, Sadık Kemal (1998), *Tarihten Destana Akan Duyarlılık*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.
- Uçar, Şahin (1994), *Tarih Felsefesi Yazıları*, Vadi Yay., Ankara.
- Yalçın-Çelik, Dilek (2005), *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yay., Ankara.
- Ziya Gökalp (1986), *Türkçülüğün Esasları*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul.